

Purvīša balvas eksperte Elita Ansons: noteikti atbalstu 'nemiernieku' nepieciešamību mākslā

2015.gada februārī jau ceturto reizi tiks pasniegts prestižākais mākslas apbalvojums Latvijā - Purvīša balva. Tādēļ uz sarunu aicinājām Latvijas Nacionālā mākslas muzeja 20. gs. 2. puses - 21. gs. kolekciju un zinātniskās izpētes nodaļas "Arsenāls" vadītāju Elitu Ansoni.

Kādas ir 2013./2014.gada Purvīša balvas nominantu aktuālākās mākslas tendences?

Ja sakām "aktuālākās mākslas tendences", to var uztvert apmēram tāpat kā "aktuālākās modes tendences". Un to es uzskatu par pašos pamatos nepareizu sabiedrības un mākslas komunikāciju stratēģiju attiecībā uz vēlēšanos ieraudzīt mākslas darbus, kas pārsteidz, savijņo, izbrīna, nekad nav redzēti savā neparastajā un savā ziņā arī "nepareizajā" skatījumā uz pasauli.

Ja kaut ko jau var nosaukt par tendenci, tātad te notiek jau kaut kādu principu atkārtojums. Pārsteiguma momenta vairs nav. Tas ir tas, ko es vismazāk gaidu no mākslas. Ir tūkstošiem paši sevi un citus atkārtojoši mākslas darbi, un tas sen vairs nav interesanti, tas neko jaunu nepasaka par šo pasauli. Tendencu kategorizācija lai paliek mākslas vēsturei, kad pēc kāda laika perioda atskatāmies pagātnē un novērtējam kopējo ainu.

Protams, var jau likt lietas pa plauktiņiem - līdz 20.g.60.gadiem kategorizēja stilus, no 60.gadiem visu sāka konceptualizēt, mūsdienu tendenci iezīmē dabas zinātņu teoriju izmantošana mākslā, tehnoloģiju izmantošana, popkultūra.

Purvīša balvas eksperti pavisam noteikti nevadās pēc "tendencu modes". Ja balvas nolikumā būtu rakstīts "meklēt un ieraudzīt (un ar to arī veicināt) sava laika avangardu", tad nominēto mākslas darbu atlase raudzītos pēc šī jaunā un pārsteidzošā, kas bieži ir eksperiments un vizuāli nav baudāms.

Kāds, piemēram, bija Ginta Gabrāna "Projekts FOOD" - fantastisks koncepts par to, kā nākotnē cilvēks varētu bioloģiski mainīties. Mēs daudz spriedām ekspertu starpā par šo darbu un domājam, ka Gabrāns to vēl attīstīs. Šāda patiešām futuristiski avangardistiska ideja netika nominēta, jo tās vizuālais tēls bija sadrumstalots un vēl nenoformējies.

Pašas Purvīša balvas "tendence" ir pilnīgi pretēja - ieraudzīt un novērtēt mākslas "smagsvarus" - vizuāli pabeigtus tēlus, gatavu klasiku. Tātad var runāt par Purvīša balvas tendenci - tā ir konservatīva. Vienīgais izņēmums šajos pēdējos divos gados ir Ivara Grāvleja huligāniskais darbs "Informatīvi - muzikāls, vizuāls un interaktīvs ieskaits dažu Latvijas fotogrāfu daiļradē". Es biju pārsteigta, ka tas "aizgāja" līdz nominācijai, bet arī apmierināta, jo tas ir tas, kā latviešu mākslā totāli pietrūkst - pretošanās konvencijām.

Vai esat novērojusi, kā ir mainījusies nominantu izteiksmes veids/tehnika? Vai ir nākuši klāt kādi savdabīgāki izpausmes veidi, kas agrāk netika novērtēti?

Viss pa vecam. No līdz šim 15 nominētajiem seši ir glezniecības darbi, sešas instalācijas, viena foto izstāde, viena tēlniecības izstāde un viens hibrīds starp video un foto.

Kā vērtējat kopējo nominantu paaudzi?

Nominēti tiek mākslinieki, par kuru mākslas nozīmi Latvijas mākslas kontekstā nav šaubu. Tie ir sevi jau ilgstoši pierādījuši mākslinieki. Dominē vidējā paaudze. Mākslinieki, kas šobrīd ir savā radošajā pacēlumā un ārkārtīgi intensīvi strādā. Teju ikviens darbs, ko viņi rada, ir nominēšanas vērts. Kristaps Ģelzis, Andris Eglītis, Andris Breže, Ivars Drulle - viss, ko viņi rada, ir ārkārtīgi spēcīgs, pārliecinošs.

Šie četri ir piedalījušies iepriekšējās Purvīša balvas izstādēs. Divi saņēmuši Purvīša balvu. Viņi atkal ir Purvīša balvas izstādes kandidātu gala listē. Šī dilemma tūlīt iezīmēsies, izvēloties mākslas darbus ceturtās Purvīša balvas izstādei.

Tā jau tas notiek, ja māksliniekam ir radoši aktīvs periods, intensīva pacēluma posms, viss, ko viņš rada, ir izcils. Bet balvas kontekstā var veidoties priekšstats, it kā mums būtu ļoti šaurs mākslinieku loks, bet gribētos, lai šis mākslinieku loks variētos, neatkārtotos.

Vai starp Purvīša balvas nominantu darbiem jūtams kāda žanra pārākums? Vai kāds no mākslas žanriem netiek aizmirsts?

Runāt par "mākslas žanriem" mūsdienās ir anahronisms. To darīja padomju mākslā - lūk, klusā daba, lūk, portrets, lūk, vēsturiskais žanrs u.t.t. Pasaulē notiek miljoniem procesu, un var attēlot miljardiem lietu. Mākslinieks un cilvēks vispār ir ļoti ierobežots savā pasaules uztverē un neattēlo to visā daudzveidībā.

Kā vērtējat mākslinieku pieeju problemātisku jautājumu atspoguļošanā?

Problemātisks varbūt daudz kas - sociāli jautājumi, politika, morāle, ētika. No vienas puses katrā mākslas darbā ir kāda problēma, ja tās vispār nav, tad ir diezgan infantili. Bet laikam Jūs domājat kādus sevišķi jūtīgus jautājumus. Tas latviešu mākslā notiek reti.

Vienīgais izņēmums šoreiz, kā jau minēju, ir Grāvleja darbs, kuru plašāk analizēja Inga Šteimane Jūsu iepriekšējā intervijā. Kāds tracis sacēlās! Es pilnīgi noteikti atbalstu šo "nemiernieku" nepieciešamību mākslā. Citādi mēs visi aizmigsim. Skaidrs arī, ka nemierus nevar sarīkot ar korektām metodēm. Tas ir sarežģīti - veikt "garaiņa, kas veicina vārīšanos" funkciju.

Vai ir kāda nozare/aktualitāte, kas mākslinieku darbos tiek atspoguļota sevišķi bieži?

Tā nav, ka visi būtu pēkšņi ķērušies pie vienas aktualitātes. Nav nekas jauns, ka latviešu mākslu raksturo introversija, ja pieskaramies politikai, tad ar maigiem ironiskiem mājieniem, kādu simbolu. Aktīvisms, vienalga - kādā globālā problēmā, politiskā, sociālā u.t.t., neraksturo latviešu mākslu. Varbūt var sacīt, ka latviešu mākslā visu laiku aktualitāte ir cilvēka dvēseles stāvoklis, ja to var saukt par aktualitāti.

Vai ir kādas lietas, ko nominanti savos darbos nav ielikuši, bet skatītājiem un mākslas kritiķiem to būtu bijis svarīgi/interesanti redzēt? Kā pietrūkst?

Aplūkojot simtiem un tūkstošiem mākslas darbu, ļoti maz kas spēj pārsteigt un līdz ar to būt interesants. Tomēr tik un tā māksla joprojām ir pietiekami interesanta, lai ar to nodarbotos. Tāpēc, ka tā rodas no cilvēka dziļākās un patiesākās būtības. Bet, lai rastos patiesa māksla, nevajag neko prasīt no mākslinieka. Tad brīvība un patiesums būs vējā. Māksliniekam vienkārši jāļauj būt.